

การวิวัฒนาการของการเอารัดเอาเปรียบ: จากการพิชิตของโรมันสู่ทุนนิยมสมัยใหม่

จงระวังอสูรกายที่ซ่อนมนุษย์ เพราะมันคือตัวหมากของมารร้าย เพียงมนุษย์เท่านั้นในบรรดาลิงทั้งปวงของพระเจ้า ที่ฆ่าเพื่อความสุข เพื่อคาม หรือเพื่อความโลภ แม้กระทั่งฆ่าพี่น้องของตนเพื่อยึดครองที่ดินของพี่น้อง อย่าให้มันขยายพันธุ์เป็นจำนวนมาก เพราะมันจะเปลี่ยนบ้านของมันและของเจ้าให้กลายเป็นทะเลทราย จงหลีกเลี่ยงมัน จงขับไล่มันกลับไปยังถ้ำในป่าดงดิบ เพราะมันคือผู้ประกาศแห่งความตาย

— ดร.โซอิส ใน **Planet of the Apes**

ความสามารถในการทำลายล้างของมนุษยชาติมีรากฐานมาจากข้อบกพร่องพื้นฐานในระบบสังคมของเรา — การไล่ตามการสะสมและการควบคุมอย่างไม่หยุดยั้ง ในขณะที่สัตว์ชนิดอื่น ๆ อาศัยอยู่ในขอบเขตตามธรรมชาติ มนุษย์กลับพัฒนาระบบการเอารัดเอาเปรียบที่ซับซ้อนและชาญฉลาดขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งทำให้ชนกลุ่มน้อยขนาดเล็กสามารถสูบฉีดความมั่งคั่งจากคนจำนวนมาก บทความนี้จะสืบรอยวิวัฒนาการของระบบเหล่านี้ ตั้งแต่การพิชิตทางทหารของโรมัน ผ่านระบบขุนนางศักดินา จนถึงทุนนิยมสมัยใหม่ โดยพิจารณาว่าแต่ละยุคสมัยได้ปรับปรุงกลไกการควบคุมให้ดีขึ้นอย่างไร ขณะที่ยังคงรักษาแก่นแท้ของการเอารัดเอาเปรียบแบบเดิมไว้

รากฐาน: จักรวรรดิโรมันและกำเนิดของกรรมสิทธิ์เอกชน

จักรวรรดิโรมันได้วางกรอบการเอารัดเอาเปรียบขนาดใหญ่แบบเป็นระบบครั้งแรกผ่านระบบการพิชิตทางทหาร นายทหารและทหารโรมันได้รับรางวัลเป็นที่ดินที่พวกเขายึดครอง สร้างความเชื่อมโยงโดยตรงระหว่างความรุนแรงกับการครอบครองกรรมสิทธิ์ นี่ไม่ใช่แค่ของที่ได้มาจากสงครามธรรมดา แต่เป็นการสถาปนาการพิชิตให้กลายเป็นวิธีการสร้างความมั่งคั่งอย่างเป็นสถาบัน

สิ่งที่ทำให้ระบบนี้เป็นเรื่องเฉพาะของมนุษย์คือการสร้างแนวคิดนามธรรม เช่น “โฉนด” และ “กรรมสิทธิ์” สัตว์ปกป้องอาณาเขตด้วยสัญชาตญาณและความต้องการทันที แต่ชาวโรมันพัฒนาระบบกฎหมายที่ซับซ้อนเพื่อบันทึกการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน สร้างลำดับชั้นถาวรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพิชิต นี่คือการวางแบบอย่างที่จะดังก้องไปตลอดประวัติศาสตร์: ความรุนแรงและการครอบงำสามารถถูกแปลงเป็น “สิทธิ์ในกรรมสิทธิ์” ที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ชนชั้นถูกกดขี่ — ทาส ชาวเพเลเบียน และชนชาติที่ถูกพิชิต — คือผู้ที่ต้องแบกรับต้นทุนของระบบนี้ผ่านภาษีและแรงงาน ขณะที่ชนชั้นนำเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการครอบครอง ส่งผลให้เกิดระบบขนาดใหญ่ครั้งแรกที่คนถูกเอารัดเอาเปรียบต้องจ่ายเงินเพื่อสนับสนุนการกดขี่ตนเอง ผ่านภาษีที่ใช้จัดหาทหารและโครงสร้างพื้นฐานทางกฎหมายเพื่อรักษาสถานะเดิมไว้

การเปลี่ยนผ่านสู่ระบบศักดินา: ขุนนางและสิทธิพิเศษจากสายเลือด

เมื่อจักรวรรดิโรมันค่อย ๆ กลายเป็นยุโรปยุคศักดินา ระบบการเอารัดเอาเปรียบก็เปลี่ยนรูปแบบแต่ยังคงหลักการแก่นเดิม การพิชิตทางทหารค่อย ๆ ถูกแทนที่ด้วยระบบขุนนางสืบสายเลือด ที่ซึ่งความมั่งคั่งและอำนาจถูก

ติดกับตำแหน่งขุนนางและสายเลือดมากกว่าการพิชิตโดยตรง การครอบครองที่ดินกลายเป็นระบบสืบทอด สร้างชนชั้นถาวรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเกิดมากกว่าความสามารถส่วนบุคคล

ระบบศักดินาพัฒนาการเอาัดเอาเปรียบให้ละเอียดยิ่งขึ้นผ่านระบบมานอร์ (manorial system) ซึ่งชาวนาข้าทำงานบนที่ดินของเจ้าในฐานะแลกกับ “การปกป้อง” นี่คือรูปแบบการควบคุมที่ชาวยุโรปที่ปิดการเอาัดเอาเปรียบไว้ภายใต้ภาพลักษณ์ของผลประโยชน์ร่วมกัน ชาวนาข้าไม่เพียงแต่จ่ายภาษีให้เจ้า แต่ยังต้องให้บริการทหารด้วย กล่าวคือเป็นการจ่ายเงินเพื่อสนับสนุนการก่อกบฏตัวเอง

สิ่งที่ทำให้ระบบนี้มีประสิทธิภาพเป็นพิเศษคือการผสานเข้ากับเรื่องเล่าทางศาสนาและวัฒนธรรม “สิทธิจากสวรรค์ของกษัตริย์” และระเบียบสังคมตามธรรมชาติถูกปลูกฝังผ่านศาสนจักรและระบบการศึกษา ทำให้ลำดับชั้นดูเหมือนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และมีเหตุผลทางศีลธรรม คนถูกเอาัดเอาเปรียบจึงยอมรับตำแหน่งของตนเองโดยมองว่าระบบนี้เป็นเรื่อง “ธรรมชาติ” ไม่ใช่สิ่งที่ถูกสร้างขึ้น

การปฏิวัติสมัยใหม่: ความมั่งคั่งแบบนามธรรมและการเอาัดเอาเปรียบแบบเจียบ

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดเกิดขึ้นพร้อมกับการกำเนิดของทุนนิยมและการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้ตำแหน่งขุนนางกลายเป็นเรื่องเกือบไร้ความหมาย ขณะเดียวกันก็สร้างระบบการเอาัดเอาเปรียบที่มีประสิทธิภาพยิ่งกว่าเดิม ระบบสมัยใหม่แทนที่ขุนนางที่มองเห็นได้ ด้วยการครอบครองที่มองไม่เห็น — การสะสมทรัพย์สิน ทุน และอำนาจอย่างลับ ๆ ที่ทำงานอยู่เบื้องหลังม่านของบริษั ธนาคาร และโครงสร้างกฎหมายที่ซับซ้อน

กลไกการเอาัดเอาเปรียบกลายเป็นนามธรรมและซับซ้อนยิ่งขึ้น:

- **การสุบค่าเช่า:** การครอบครองที่ดินและทรัพย์สินก่อให้เกิดรายได้โดยไม่ต้องทำงานผลิต
- **การสุบดอกเบี้ย:** การให้กู้ยืมเงินสร้างภาระหนี้สินถาวร
- **การเพิ่มมูลค่าทุน:** การครอบครองสินทรัพย์ทำให้ความมั่งคั่งเติบโตแบบทวีคูณผ่านกลไกตลาด

ชนชั้นถูกกดขี่ในยุคสมัยใหม่ยังคงเป็นผู้สนับสนุนระบบนี้ผ่านภาษีที่นำไปจ่ายให้ตำรวจ กองทัพ และโครงสร้างพื้นฐานทางกฎหมายที่ปกป้องสิทธิในกรรมสิทธิ์เอกชนและบังคับใช้หนี้สิน สิ่งที่ทำให้ระบบนี้ร้ายกาจเป็นพิเศษคือการสร้างภาพลวงตาของความยุติธรรมและการเคลื่อนย้ายทางสังคม ต่างจากระบบศักดินาที่เปิดเผย การเอาัดเอาเปรียบสมัยใหม่ถูกปกปิดด้วยเรื่องเล่าของ “การเลือกสรรตามความสามารถ” “ตลาดเสรี” และ “ความรับผิดชอบส่วนบุคคล”

การเสื่อมทรามของคุณค่า: ความโลภเหนือจริยธรรม

กระบวนการวิวัฒนาการนี้ได้ทำลายคุณค่าของมนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยให้รางวัลแก่ความโลภมากกว่าจริยธรรมและศีลธรรม แต่ละยุคของการเอาัดเอาเปรียบได้สร้างเรื่องเล่าทางวัฒนธรรมเพื่อแสดงความชอบธรรมในการสะสม:

- **ยุคโรมัน:** การพิชิตและขยายอาณาเขตถูกยกย่องว่าเป็นภารกิจทำให้อารยธรรมเจริญ
- **ยุคศักดินา:** สิทธิจากสวรรค์และลำดับชั้นตามธรรมชาติถูกบังคับผ่านศาสนา
- **ยุคสมัยใหม่:** “ประสิทธิภาพของตลาด” และ “การสร้างความมั่งคั่ง” ถูกเฉลิมฉลองว่าเป็นสิ่งดีต่อสังคม

ผลลัพธ์คือสังคมที่ลักษณะนิสัยแบบโรคจิต (psychopathic traits) — ขาดความเห็นอกเห็นใจ การหมกมุ่นกับสถานะ และความเต็มใจที่จะเอาตัวเอาเปรียบผู้อื่น — กลายเป็นข้อได้เปรียบในการสะสมความมั่งคั่งและอำนาจ บุคคลที่มีจริยธรรมที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือและความยุติธรรมกลับถูกทำให้เสียเปรียบอย่างเป็นระบบในสังคมที่ให้องค์กรแข่งกันและการทุจริต

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนี้ได้สร้างสิ่งที่นักจิตวิทยาเรียกว่า “pathocracy” — สังคมที่บุคคลที่มีลักษณะโรคจิตได้เข้าขึ้นสู่ตำแหน่งอำนาจ เพราะพวกเขาปรับตัวเข้ากับระบบการเอาตัวเอาเปรียบได้ดีที่สุด ยิ่งกลไกการเอาตัวเอาเปรียบของเราซับซ้อนมากขึ้นเท่าไร เรายิ่งคัดเลือกและให้องค์กรแข่งกันลักษณะเหล่านี้มากขึ้นเท่านั้น

ผลลัพธ์สุดท้าย: การทำลายตนเอง

จุดสุดยอดของกระบวนการวิวัฒนาการนี้คือสถานการณ์ที่ขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ที่ซึ่งสังคมมนุษย์กำลังทำลายระบบที่ตนเองพึ่งพาอาศัยเพื่อความอยู่รอด การผลักดันเพื่อการสะสมและการควบคุมนำไปสู่:

1. **สงครามแย่งชิงทรัพยากร:** ชาติและบริษัทแข่งกันแย่งชิงทรัพยากรที่ลดน้อยลง เช่น น้ำมัน น้ำ และแร่หายาก พร้อมทำสงครามเพื่อรักษาการควบคุม
2. **การล่มสลายของสิ่งแวดล้อม:** การไล่ตามการเติบโตไม่จำกัดบนโลกที่มีขีดจำกัด ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และการทำลายระบบนิเวศ
3. **การแตกแยกทางสังคม:** ความเหลื่อมล้ำอย่างสุดขีดสร้างความไม่มั่นคงและความขัดแย้ง เมื่อคนถูกเอาตัวเอาเปรียบยิ่งสิ้นหวังมากขึ้น

นี่คือการแสดงออกสูงสุดของสิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นอันตรายอย่างไม่เหมือนใคร: ความสามารถในการสร้างระบบที่เหนือกว่าสัญชาตญาณการอยู่รอดของเรา สัตว์จะไม่ทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเองเพื่อผลประโยชน์ระยะสั้น แต่เราพัฒนาระบบนามธรรมของกรรมสิทธิ์และความมั่งคั่งที่ทำให้เราสามารถผลักภาระต้นทุนออกไป และไล่ตามการสะสมต่อไป แม้จะคุกคามการอยู่รอดระยะยาวของเรา

สรุป

การวิวัฒนาการจากสงครามพิชิตของโรมันสู่ทุนนิยมสมัยใหม่แสดงให้เห็นรูปแบบที่สม่ำเสมอของการปรับปรุงระบบการเอาตัวเอาเปรียบให้ดีขึ้น แต่ละยุคสมัยกลายเป็นระบบที่ซับซ้อน นามธรรม และมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการสูบความมั่งคั่งจากคนจำนวนมากไปสู่คนจำนวนน้อย ระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ด้วยโครงสร้างการครอบครองที่มองไม่เห็นและกลไกทางการเงิน ถือเป็นรูปแบบการเอาตัวเอาเปรียบที่ก้าวหน้าที่สุดเท่าที่มนุษย์เคยพัฒนาขึ้น

สิ่งที่น่าเศร้าอย่างยิ่งคือ เรามีศักยภาพที่จะสร้างระบบอื่น — ระบบที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือ ความยั่งยืน และความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกันมากกว่าการสะสมของปัจเจก โลกย์ที่ทำทนายคือการตระหนักว่าระบบการเอาตัวเอาเปรียบเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และสามารถออกแบบใหม่หรือแทนที่ได้

ตราบใดที่เราไม่จัดการกับข้อบกพร่องพื้นฐานนี้ในโครงสร้างสังคมของเรา มนุษยชาติจะยังคงเดินหน้าสู่การทำลายตนเอง ด้วยระบบที่เราสร้างขึ้นเพื่อจัดการตัวเราเองเอง ทางเลือกสุดท้ายอยู่ในมือเรา: จะยังคงปรับปรุงการเอาตัวเอาเปรียบต่อไปจนกว่าตัวเองจะล่มสลาย หรือจะปฏิรูประบบสังคมอย่างพื้นฐาน โดยยึดหลักความร่วมมือ ความยั่งยืน และความมั่งคั่งร่วมกัน